

Posudek oponenta na disertační práci Mgr. Eriky Grendelové „Fragmenty narácie v komikse (Fenomén komiksu vo výtvarnej výchove)“.

Autorka si vybrala téma, o které se obor teorie a praxe výtvarné výchovy zajímá od 90. let, ale kvalitní příspěvek do diskuse je dosud vzácným zbožím. Tato práce kvalitu a aktuální, inovativní pohled nabízí.

V centru zkoumání je „komiks“, a to jako artefakt, jako umělecký žánr, jako produkt vizuální kultury i jako pedagogický problém. Jevovým polem, které autorka zkoumá, a teoretickým rámcem, o který se opírá, je hybridní pole vizuální kultury. To zahrnuje studium jevů, které souhrnně nazýváme „obrazy“, dále studium pole jejich performativních projevů a účinků, včetně – a to především – sémiotických procesů.

Autorka vymezuje odborné pole sémiotické vědy a interpretace obrazu. Prokazuje výbornou orientaci v odborné literatuře, aktualizující interpretačně vlivné teorie. Již v první kapitole si autorka připravuje půdu pro náročnou teoretickou oporu v obou klasických studiích o filmovém obrazu od Gillesse Deleuze (ve vztahu k Peirceově vizuální sémiotické klasifikaci). Znamé Wilsonovo schéma percepce, resp. čtení uměleckého díla zde slouží k otevření řady dalších, důležitých otázek (str. 14). Je koncept „aesthetic scanning lens“ teorií platnou pouze v ideálních podmínkách? Další skupinou interpretačních opor i zdrojem otázek jsou fenomenologicky a post-strukturalisticky zaměřené kritické studie umění a vizuální kultury (viz odborná literatura). Jak zachází s obrazem „empirický divák“? Jak se vlastně chová obraz – text a jakou funkci mají narativy, o nichž pouze víme, že se „nějak“ pohybují v kulturním prostoru, kde se také „nějak“ pohybují jejich tvůrci i uživatelé? Zde se v textu - jako argumentační podpora a zároveň jako živná půda otázek - objevují i konkrétní interpretační strategie (např. str. 27, 18 – 20), zaznamenané u diváků a účastníků v projektech, které autorka zahrnuje do předvýzkumu. Jedná se zvláště o evropský projekt Creative Connections 517844-LLP-2011-UK-Comenius-CMP/EACEA s výzkumnou sondou My Place v průběhu edukace v Galerii Trafačka, které spolu souvisely.

Otázky této disertační práce jsou tedy součástí širšího výzkumu, jehož je předložená práce dílčím výsledkem. Práce výrazně přispívá k řešení cílů výzkumu kreativity ve výtvarně pedagogickém oboru v evropském horizontu. S tím souvisí i stavba výzkumného designu. Byť je pro práci zvolen plán výzkumu s důrazem na specifiku tématu, jako vedoucí českého týmu Creative Connections považují za nutné zdůraznit, že výzkumné metody jsou v souladu se stávajícím epistemologickým polem výzkumu ve vizuálních disciplínách, pedagogice a oborové didaktice. Tyto aktuální parametry použité výzkumné metody splňují a jako součást řady prezentací a konzultací (zahraníční stáž, projektové schůze, konference – viz přehled na str. 172) bez problémů již prošly mezinárodní oponenturou, jíž se zúčastnily významné osobnosti oborového výzkumu (např. prof. Juha Varto, Aalto Uni Helsinki, Fernando Hernández, Uni Barcelona, prof. Anabela Moura, IPVC, prof. Mary Richardson, Roehampton Uni London a další). Podrobná zpráva o výzkumu a jeho metodách je uvedena, včetně primárních dokumentů výzkumu a odkazu na Hermeneutické úložiště analýz v programu Atlas/ti, na str. 128 – 153. Analyzovaný konvolut komiksových textů (přehled na str. 162 – 163) je svým rozsahem a vnitřní strukturou pozoruhodný. Výborně dosedá do další roviny výzkumu, a to do pole terénního výzkumu (výuky) na Gymnáziu Na Zatlane, Praha 5 (supervize Dr. Kitzbergerová). Je také chvályhodné, že se podařilo do jednotlivých etap sémiotického a kvalitativního výzkumného modelu zahrnout i spolupráci s umělkyněmi, které se jako doktorandky zabývají svojí reflektovanou tvorbou

(např. Kotzmannová, Francová, Laakso) a spolupráci s profesionálními tvůrci komiksu, kteří jsou zvyklí svoji práci odborně reflektovat např. Ahokoivu). Časový plán výzkumu v terénu byl koncipován podle výzkumných etap Creative Connections.

Cíle výzkumu jsou popsány na straně 130 a jsou čtyři. Vyplynuly postupně z hlavní otázky (str. 129), která generovala klastř dalších otázek. Podle mého přesvědčení se cíle výzkumu podařilo splnit – práce přináší nové poznatky jak v oblasti zpřesnění definice komiksu jako obrazu – textu a vice-versa, při jehož percepci musí být brán v potaz prostor mezi obrazem a textem jako prostor generující význam a smysl. Přehled strategií komiksových tvůrců a konceptualizace hlavní problematiky komiksu – terminologicky namátkou čas – prostor – příběh/chronologie, epizoda, fragment, narativ, série, ruptura, sekvence, šift, koláž, flashback, atd. a jejich atd. jsou podle mého názoru pro potřeby našeho oboru takto poprvé jasně stanoveny a rozlišeny.

Také klasifikace fragmentu narativu a jeho „chování“ v průběhu sémiózy nebyly podle mé znalosti literatury dosud popsány (např. přehled na str. 153). Z tohoto kategoriálního základu se odvíjejí interpretace modalit stavby komiksu, modalit fragmentovaného narativu, komiksu jako vyvíjejícího se artefaktu a přístupů jeho čtenářů k jeho aktivnímu „čtení“, barthesovskou či lyotardovskou optikou nahlíženo k jeho „psaní“. Za zvláště cennou považuji proto mapu na str. 156 a její interpretaci.

Jestliže máme nyní s takovou erudicí popsáno, jak se můžeme dívat na současný komiks jako na živý prostor významů, v němž se pohybuje autor komiksu rovnocenně s jeho čtenářem (empirickým divákem, uživatelem vizuální kultury, z níž se učí), jestliže zde máme popsáno, jak se chová narační fragment v systému narační logiky, jak se chovají narační - vizuální struktury a jak jsou přenášeny jejich stereotypy, pak se také můžeme tázat, co to znamená pro obor výtvarné výchovy a pro jeho univerzitní učitelskou přípravu. Zde tedy kladu poměrně komplexní otázku: Teoretický rámec Vaší práce tvoří náročná studijní literatura (např. Deleuze, Barthes, Eco, Lyotard, Duncum, Wilson, Varto a další primární prameny). Kdybyste měla navrhnout sylabus kursu a příslušnou povinnou literaturu pro učitelskou přípravu specialistů pro VV, jak by takový minimální model kurikula vypadal?

Závěrem bych chtěla zdůraznit: tato práce se vyznačuje vysokým standardem odborné erudice, přináší oboru nové poznatky a posouvá znalosti o pedagogických implikacích analýzy komiksu, poukazuje na kulturní artefakt jako na zdroj učení a ukazuje jeho potenciality k posunu myšlenkových klišé v oblasti tvorby kurikula. Prokazuje schopnost autorky samostatně vědecky pracovat a být platným členem mezinárodního badatelského týmu v širší problematice vizuální kultury a umělecké kreativity. Autorka zcela splňuje podmínky kladené Univerzitou Karlovou na excelentní disertační práci v doktorském programu. Je mi potěšením doporučit práci k obhajobě a autorku k dosažení vědeckého titulu Ph.D.

V Praze, dne 1. 9. 2014

doc. PhDr. Marie Fulková, Ph.D.

KVV, PedF UK v Praze

